

Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό
τόμος 3 (3), 264 - 276
Δημοσιεύτηκε: 23 Δεκεμβρίου 2005

Inquiries in Sport & Physical Education
Volume 3 (3), 264 - 276
Released: December 23, 2005

www.hape.gr/emag.asp

ISSN 1790-3041

Υπαιθριες Αθλητικές Δραστηριότητες και Περιβαλλοντική Συνείδηση

Κωνσταντίνος Κουκουρής
ΤΕΦΑΑ Σερρών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Σ' αυτή την ανασκόπηση εξετάζονται: 1) με ποιο τρόπο το περιβάλλον επιδρά θετικά πάνω στον ασκούμενο, 2) ποιες είναι οι επιπτώσεις των υπαιθριων αθλητικών δραστηριοτήτων πάνω στο περιβάλλον και 3) πώς τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, μπορούν να επηρεάσουν το περιβάλλον. Στο τέλος γίνονται προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων. Όσοι ασχολούνται με τις υπαιθριες αθλητικές δραστηριότητες πρέπει να έχουν την ευκαιρία ν' ασκούνται μέσα στη φύση. Από την άλλη μεριά όμως, η αύξηση της συμμετοχής στις υπαιθριες δραστηριότητες έχει οδηγήσει σε σοβαρές επιπτώσεις πάνω στο περιβάλλον. Τόσο οι διοργανωτές όσο και οι συμμετέχοντες σ' εκδηλώσεις υπαιθριων αθλητικών δραστηριοτήτων πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή η σχέση μεταξύ υπαιθριων δραστηριοτήτων και φύσης μπορεί να διαταραχθεί. Κάθε παραπέρα καταστροφή της φύσης θα πρέπει να αποφευχθεί.

Λέξεις κλειδιά: *υπαιθριες αθλητικές δραστηριότητες, περιβάλλον, Ολυμπιακοί Αγώνες*

Outdoor Activities and Environmental Concern

Konstantinos Koukouris

Department of Physical Education and Sports Sciences at Serres, Aristotle University of Thessaloniki, Hellas

Abstract

All those involved in outdoor activities should have the opportunity to practice their sport in the natural setting. On the other hand, the increasing popularity of outdoor activities has had a serious negative effect on the environment. Most outdoor activities and venues have escaped the attention of environmentalists and researchers until very recently. Also many physical education teachers and sport instructors hold the rather naïve attitude towards outdoor sports as being environmentally friendly. These a priori attitudes are challenged in this paper through a review of literature. In this paper the following issues are reviewed: Do those involved in outdoor activities have few opportunities to practice their sport in the natural setting because of poor management practices of the environment in Greece? In what way do those involved in outdoor activities benefit by practicing their sport? Do the Olympic Games (especially the winter Olympics) have any consequences on the environment? Some suggestions are made for an improvement of the current affairs. The organizers as well as the participants, in outdoor activities should be aware of the fragility of the relationship between outdoor activities and nature. Furthermore efforts should be made to avoid any further damage of the environment through participation in outdoor activities.

Key words: *outdoor activities, environment, Olympic Games*

Γενική Εισαγωγή

Ο αθλητισμός με σεβασμό στο περιβάλλον αποτελεί μια καινούρια έννοια τόσο στους αθλητικούς όσο και στους περιβαλλοντικούς κύκλους. Με την εξαίρεση του γκολφ και της χιονοδρομικής πίστας που έχουν επισύρει το ενδιαφέρον των μελετητών εξαιτίας της φανεράς ζημίας που επιφέρουν στο περιβάλλον, ελάχιστες αθλητικές δραστηριότητες και αθλητικές εγκαταστάσεις έχουν μελετηθεί από οικολογική άποψη (Lenskyj, 1998). Πριν προχωρήσουμε παραπέρα θα πρέπει να δώσουμε έναν ορισμό για την περιβαλλοντική συνείδηση. Σύμφωνα με τους Παπαϊωάννου, Σερντεδάκη και Τσιώλη (1998) ως κοινωνική-οικολογική συνείδηση ορίζεται το σύνολο των αντιληπτικών ικανοτήτων και σχημάτων, των στάσεων, των επιθυμιών, των αξιών, των προσανατολισμών και των προθέσεων δράσης αναφορικά με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, αλλά και τη μεταξύ τους σχέση.

Σε αντίθεση με τις αρχές *citius - altius - fortius* του αθλητισμού, η νέα κουλτούρα του μαζικού αθλητισμού ενδιαφέρεται για ψυχαγωγικά βιώματα (Πατσαντάρας, 1996). Όπως επισημαίνει ο Πατσαντάρας (1996), ο αθλητισμός έχει απωλέσει τον ενιαίο χαρακτήρα του και έχει διασπασθεί σε ανεξάρτητα υποσυστήματα με διαφορετικά συστήματα αξιών. Πολλές υπαίθριες δραστηριότητες έχουν ένα διαφορετικό σύστημα αξιών, όπως π.χ. περιβαλλοντική ευαισθησία, επαφή με τη φύση, αθλητικές επιδόσεις ανάλογα με την ηλικία κλπ. Οι υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες αποτέλεσαν επίσης άλλον έναν τομέα πειραματικής δραστηριότητας στη δεκαετία του '70 και του '80. Αλλά, σε αντίθεση με τις άλλες πειραματικές εναλλακτικές δραστηριότητες οι οποίες έπασχαν από έλλειψη κατάλληλου χώρου, οι πράσινες δραστηριότητες μετακινήθηκαν προς τη φύση (Eichberg, 1993) και συνδέθηκαν με την περιβαλλοντική ευαισθησία και προσωπική εμπειρία (Heino, 2000).

Η διαφορά του να επισκεφθεί κανείς ένα μέρος για λίγο και να εκτιμήσει τη φυσική του ομορφιά από το να ζήσει σ' ένα μέρος και να γνωρίσει τα χαρακτηριστικά του μέσω της παρατεταμένης επαφής με το συγκεκριμένο χώρο, είναι μεγάλη. Μόνο εάν ζήσει κάποιος σε έναν τόπο μπορεί ν' αναπτύξει ένα αίσθημα φροντίδας για αυτόν. Η διακήρυξη του Ρίο για τον αθλητισμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρει ότι «όλα τα μέλη του Ολυμπιακού κινήματος θα πρέπει να εντάξουν ταχύτατα τη βιώσιμη ανάπτυξη στις πολιτικές και τις οικονομικές δραστηριότητές τους. Επίσης θα πρέπει να ενθαρρύνουν κάθε άτομο που συνδέεται μαζί τους να ενεργεί με τρόπον έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι οι αθλητικές δραστηριότητες και ο τρόπος ζωής του θα συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη του» (ΔΟΕ, 1999, σ. 17).

Παρόλο που ο παραδοσιακός τουρισμός (αμμουδιά, θάλασσα και επίσκεψη αξιοθέατων) εξακολουθεί

να κυριαρχεί διεθνώς, εντούτοις ένας ολοένα αυξανόμενος αριθμός τουριστών επιθυμούν να συμμετάσχουν σ' αθλητικές δραστηριότητες στα πλαίσια των διακοπών τους. Η Eerola (1999) θεωρεί ότι ο αθλητικός τουρισμός λειτουργεί μέσα στα πλαίσια της ελεγχόμενης και όχι της ανεξέλεγκτης ανάπτυξης και λαμβάνει υπόψη της οικολογικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες. Το πρόβλημα της διάβρωσης του εδάφους από την υπερβολική χρήση των μονοπατιών και των κακοσυντηρημένων περιοχών αναψυχής θα πρέπει να εξερευνηθεί μια λύση διότι καθώς οι ανάγκες για αναψυχή ολοένα αυξάνουν η υποβάθμιση της υποδομής των χώρων αναψυχής θα συνεχίζεται. Το μήνυμα που έρχεται από τη βιομηχανία τουρισμού διεθνώς, είναι ότι ο αθλητικός τουρισμός κερδίζει σε μαζική απήχηση (Gibson, 1998).

Στην ανασκόπηση αυτή εξετάζονται: 1) με ποιό τρόπο το περιβάλλον επιδρά θετικά πάνω στον ασκούμενο, 2) ποιες είναι οι επιπτώσεις των υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων πάνω στο περιβάλλον και 3) πώς τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, μπορούν να επηρεάσουν το περιβάλλον. Στο τέλος γίνονται προτάσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Σχετικές θεωρίες

Η απομόνωση των κλειστών σταδίων και γυμναστηρίων από το φυσικό φως και τη θερμοκρασία, ο απάνθρωπος γιγαντισμός, η μονοδιάστατη λειτουργική κατασκευή τους και η έλλειψη ενσωμάτωσης των χώρων αυτών μέσα στο υπάρχον αστικό τοπίο, αποτελούν τα κυριότερα μειονεκτήματα τους, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της κριτικής οικολογίας του αθλητισμού (Eichberg, 1993). Σύμφωνα με τον Seagrave (2000), ο αθλητισμός αποτελεί έναν εύκολα αναγνωρίσιμο χώρο για τη διαφυγή μας. Αντίθετα, στις υπαίθριες δραστηριότητες ο αγωνιστικός χώρος δεν είναι διαμορφωμένος, αποτελεί δε πολλές φορές κάτι το εντελώς άγνωστο. Τα αθλητικά στάδια αποτελούν μουσεία ιστορίας και συναισθημάτων. Αντίθετα, πολλοί υπαίθριοι χώροι κυρίως δασωμένοι αποτελούν μουσεία φυσικής ιστορίας (Eichberg, 1993).

Η περιβαλλοντική δικαιοσύνη αποτελεί συνέχεια της κοινωνικής δικαιοσύνης και το ενδιαφέρον της είναι προσανατολισμένο στον τρόπο με τον οποίο το περιβάλλον επηρεάζει τις ζωές των ανθρώπων και το αντίστροφο (Henderson, 2000). Στο χώρο της αναψυχής, ελάχιστες αναφορές έχουν γίνει στον τρόπο με τον οποίο το περιβάλλον συνδέεται με τον άνθρωπο, με την εξαίρεση των υπαίθριων δραστηριοτήτων. Αλλά, ακόμη και σ' αυτές τις μελέτες για τις υπαίθριες δραστηριότητες, σύμφωνα με τη Henderson (2000), το περιβάλλον εμφανίζεται σαν σκηνικό θεάτρου και δεν αποτελεί κεντρικό σημείο της συζήτησης. Η σημασία αυτής της μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι ελάχιστη επιστημονική έρευνα έχει γίνει

για τις επιπτώσεις του αθλητισμού και ειδικότερα των υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων στο περιβάλλον, συνεπώς υπάρχει άμεση ανάγκη για μεγαλύτερη έρευνα πάνω στο θέμα (Lenskyi, 1998; Standeven & De Knor, 1999). Επίσης, δεν υπάρχουν εθνογραφικές μελέτες για την υπαίθρια ζωή σε «ερημικούς αγριότοπους» (Pedersen, 1998). Για την Humberstone (1998) αποτελεί επιτακτική ανάγκη το να εξεταστούν οι αξίες και η ηθική όλων όσων συμμετέχουν σε υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες. Η ιδεολογία και η φιλοσοφία όλων των εμπορικών, εθελοντικών, εκπαιδευτικών κ.α. οργανισμών και επιχειρήσεων που εμπλέκονται στην παροχή υπαίθριων δραστηριοτήτων στους πολίτες, πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο έρευνας.

Ανασκόπηση σχετικών ερευνών

Θετικές επιπτώσεις του περιβάλλοντος στον ασκούμενο

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση απαιτεί πρακτική ενασχόληση, λήψη αποφάσεων και διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς για θέματα που αφορούν την ποιότητα του περιβάλλοντος. Παρέχει σε κάθε άτομο τη δυνατότητα ν' αποκτήσει γνώσεις και δεξιότητες, να διαμορφώσει αξίες και στάσεις που χρειάζονται για την προστασία και τη βελτίωση του περιβάλλοντος. Ως αποτέλεσμα της εκπαίδευσης αναμένονται νέα πρότυπα συμπεριφοράς από τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες προς το περιβάλλον. Δεδομένου ότι οι αθλητές και αθλήτριες orienteering έρχονται σε συχνή επαφή με το φυσικό περιβάλλον και έχουν υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, είναι αναμενόμενο να έχουν υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής ενημερότητας (Hogg, 1995). Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει το WWF Φινλανδίας «παίρνοντας μέρος στον αγωνιστικό προσανατολισμό και αποκτώντας εμπειρίες από τα δάση, τα βουνά και την υπέροχη φύση που μας περιβάλλει, οι άνθρωποι έρχονται πιο κοντά στη φύση και αντιλαμβάνονται ότι οι φυσικοί πόροι πρέπει να διατηρηθούν για τις μελλοντικές γενιές» (Vanhatalo, 2000 σ. 16).

Οι συμμετέχοντες αποφασίζουν να συμμετάσχουν, για να εξοικειωθούν με το βουνό ή για να έχουν μια άλλη επαφή μ' αυτό μέσω του νέου αθλήματος. Κάποιοι από τους λόγους για τους οποίους οι νέοι άνθρωποι ασχολούνται με την υπαίθρια αναψυχή και τον αθλητισμό είναι η επιθυμία για εμπειρίες μέσα στη φύση και για συνεισφορά στη διαφύλαξή της, καθώς επίσης και η πρακτική δέσμευση στον «πράσινο ιδεαλισμό», ο οποίος είναι ιδιαίτερα διαδεδομένος μεταξύ των νέων (Putnam, 1989). Από τη δεκαετία του 1970 ξεκίνησε μια γενιά νέων, εναλλακτικών, μη-συναγωνιστικών αθλημάτων τα οποία συνδέουν την περιβαλλοντική ευαισθησία με την προσωπική εμπειρία. Αυτό που είναι σημαντικό είναι η προσωπική εμπειρία μεταξύ του δρομέα, του ποδηλάτη ή του σκιέρ και της φύσης. Απο-

τελεί μια δραστηριότητα η οποία εξασκείται όχι για τους θεατές ή για κάποιες εξωτερικές αμοιβές, αλλά για την προσωπική ευχαρίστηση του ατόμου μέσα στη φύση.

Το περιβαλλοντικό ήθος και η αγάπη της φύσης διαμορφώνονται από την προσχολική και την πρώτη σχολική ηλικία μέσα από βιώματα και εμπειρίες, όπως επισημαίνεται σε πολλά ερευνητικά δεδομένα (Καλαϊτζίδης, 1999). Είναι γνωστό στους μεγάλους ότι τα παιδιά δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το περιβάλλον. Σύμφωνα με την Ταμουτσέλη (1998 σ. 21) «αυτό οφείλεται στην ποικιλία και τον πλούτο των ερεθισμάτων». Οι υπαίθριες δραστηριότητες διεξάγονται σε όμορφα φυσικά περιβάλλοντα. Όπως επισημαίνουν οι Hammit και Brown (1984, σ. 162) «η μοναξιά της άγριας φύσης δεν είναι μόνο ένα μέσο για την ανακούφιση από την υπερφόρτωση της ανθρώπινης επικοινωνίας, αλλά επίσης ένα μέσο για την ανακούφιση από το περιεχόμενο της δουλειάς που κάνει κάποιος». Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το θέμα της ρύπανσης των δασών δεν αποτελεί ακόμη σημαντικό πρόβλημα για τα ελληνικά δάση. Αντίθετα είναι ένα φαινόμενο που έχει πάρει μεγάλες διαστάσεις στα δάση της κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης (WWF, 1998). Αυτό στην πράξη σημαίνει ότι οι ασκούμενοι μέσα στα ελληνικά δάση ωφελούνται σωματικά και ψυχικά χωρίς περιορισμούς.

Επιπτώσεις των υπαίθριων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον

Οι υπαίθριες δραστηριότητες μπορούν να έχουν μια αρνητική επιρροή πάνω στο περιβάλλον. Συνοπτικά οι Standeven και DeKnor (1999) αναφέρουν ότι οι ποδηλάτες βουνού μπορεί να καταστρέφουν τη βλάστηση και το έδαφος, οι οδηγοί σε βενζινακούς και αγωνιστικά αυτοκίνητα μπορεί να οδηγήσουν τα ζώα σε άτακτη φυγή, οι κατασκηνωτές, οι πεζοπόροι και οι ναυσιπλόοι μπορεί να ξεφορτωθούν τα σκουπίδια τους μέσα σε πάρκα, ρυάκια, κόλπους και ότι οι άγκυρες των πλοίων καθώς και τα πόδια των δυτών μπορεί να καταστρέφουν τα υποθαλάσσια κοράλλια. Τα τελευταία χρόνια οτιδήποτε έχει το πρόθεμα οικο-πουλάει ιδιαίτερα. Μεταξύ των όρων που χρησιμοποιούνται είναι και οι λέξεις «οικοπεριπέτειες» ή «ευαίσθητες περιπέτειες». Φυσικά, πρόκειται για δραστηριότητες που γίνονται στη φύση. Το πρόβλημα είναι ότι οι καταναλωτές δεν ξέρουν τι αγοράζουν, ούτε κατά πόσο διαφέρει από άλλα προϊόντα αυτό που αγοράζουν ούτε τις συνέπειες των επιλογών τους πάνω στο περιβάλλον (Wight, 1993).

Όπως ορθά επισημαίνουν οι Standeven και DeKnor, (1999) με τις μετακινήσεις τους οι ασκούμενοι των υπαίθριων δραστηριοτήτων καταναλώνουν ενέργεια και μολνούν την ατμόσφαιρα. Για παράδειγμα, σύμφωνα με το φυλλάδιο το οποίο κυκλοφόρησαν οι διοργανωτές του αγώνα περιπέτειας "Pindos crossing" οι αγώνες αυτοί «προωθούν την αρμονική σχέση με τη φύση και το περιβάλλον».

Από μια πρόχειρη εκτίμηση της βενζίνης η οποία καταναλώθηκε κατά τη διάρκεια του τριήμερου αγώνα μέσα στην περιοχή της Πίνδου, διαπιστώνει κανείς ότι κάθε όχημα διένυσε τουλάχιστον 240 χλμ. Όλα τα οχήματα τα οποία κινήθηκαν μέσα στη Νότια Πίνδο ήταν γύρω στα 32, χωρίς να υπολογίσουμε τις μοτοσυκλέτες των κριτών. Η βενζίνη η οποία καταναλώθηκε ανέρχεται σε 16.500 λίτρα περίπου. Με άλλα λόγια για τους αγώνες αυτούς έγινε μια υπερκατανάλωση βενζίνης λόγω υπερβολικών μετακινήσεων. Επιπλέον, δυστυχώς αρκετοί συμμετέχοντες ξεφορτώθηκαν τα σκουπίδια τους στις ρεματιές. Συμπερασματικά, η αρμονική σχέση με τη φύση και το περιβάλλον δεν προωθείται από αγώνες περιπέτειας αλλά από ήπιες μορφές εναλλακτικού αθλητισμού, ώστε το περιβάλλον να παραμείνει αλώβητο προς χρήση και των μελλοντικών γενεών.

Οι Standeven και De Knop (1999), συμπέραναν ότι η αυξημένη συμμετοχή σε όλα τα υπαίθρια αθλήματα έχει οδηγήσει σε μια αύξηση των αρνητικών αποτελεσμάτων πάνω στο περιβάλλον. Τόσο οι συμμετέχοντες όσο και οι διοργανωτές θα πρέπει να αντιληφθούν τις ευθύνες τους για το πρόβλημα αυτό. Αντί λοιπόν για σχέσεις στοργής και αγάπης για τη φύση (που συχνά συνδέονται με γυναικεία χαρακτηριστικά) κάποιοι από αυτούς που ασχολούνται με τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες συχνά, εμφανίζουν «καταστροφικά», «επιθετικά» και «ανδροκρατικά» χαρακτηριστικά με πρότυπο τους το Rambo (Humberstone, 1998; Vanrusel, 1995). Αντί να ενδιαφέρονται αποκλειστικά για την ικανοποίηση των στενών προσωπικών τους ενδιαφερόντων, οι συμμετέχοντες στις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες πρέπει να κατανοήσουν ότι αυτές ακριβώς οι δραστηριότητες μπορεί να βλάπτουν τα συμφέροντα της κοινωνίας σαν σύνολο (Vanrusel, 1995). Το περιβάλλον πρέπει να παραμείνει αλώβητο προς χρήση και των μελλοντικών γενεών. Κάποιες σύγχρονες, αντικατεστημένες αξίες αντιτίθενται στη μαχητική ανταγωνιστική ιδεολογία (το σύνδρομο κατάκτησης του βουνού, Humberstone, 1999). Μ' αυτές τις αξίες κατά νου οι υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες μπορεί να συμβάλλουν στην ανάπτυξη μεγαλύτερης περιβαλλοντικής συνείδησης.

Ο Seagrave (2000) αναφέρει ότι η επιτυχία του αθλητισμού στη σύγχρονη εποχή οφείλεται στο ότι ο αθλητισμός αποτελεί μια φυγή από την καθημερινότητα, μια φυγή από το χώρο, το χρόνο, την κοινωνία, την ευταξία και τον εαυτό. «Ο αθλητισμός αποτελεί μια βαλβίδα ασφαλείας που μας απομακρύνει από το μόχθο και την ανία της καθημερινής ζωής» (Standeven & De Knop, 1999). Οι επισκέπτες των απομακρυσμένων ερημικών περιοχών προέρχονται, αλλά και κατοικούν κυρίως σε μεγαλύτερες και πιο πολυάνθρωπες πόλεις (Ewert, 1998).

Μηχανοποιημένα και καταναλωτικά σπορ. Αντίθετα με όσους ασχολούνται με «καταναλωτικές» (κυνήγι, ψά-

ρεμα) ή «μηχανοποιημένες» δραστηριότητες (μηχανές θαλάσσης ή χιονιού), όσοι συμμετέχουν σε αθλήματα που εκτιμούν τη φύση (π.χ. προσανατολισμός, πεζοπορία, καγιάκ κ.α.) έχουν πιο οικολογικές αντιλήψεις υπέρ της φύσης (Jackson, 1986). Μόνο τα μη-μηχανοποιημένα σπορ τα οποία δεν παράγουν θόρυβο πρέπει να επιτρέπονται μέσα στα εθνικά πάρκα. Αλλά ακόμη και ο θόρυβος μηχανοποιημένων σπορ ωχριά μπροστά σε άλλους παράγοντες, όπως οι χαμηλές πτήσεις των αεροπλάνων, η μεταφορά βαριών αντικειμένων μέσα από χωματόδρομους και τα γεωργικά και δασικά μηχανήματα και οχήματα.

Από τη δεκαετία του 1970 εμφανίστηκαν στην αγορά μέσα μεταφοράς τα οποία μπορούσαν να μετακινηθούν πάνω σε οποιοδήποτε έδαφος ή περιβάλλον και υπό οποιοδήποτε συνθήκες π.χ. χόβερκραφτ, μηχανές μετακίνησης πάνω στο χιόνι (snowmobiles), σανίδες για χιονοδρομία (snowboard), η ασφαλτοδρομία (skateboard), ποδήλατο βουνού, τζιπ, windsurfing, jet-ski κ.α. Όλα αυτά τα νέα σπορ εμφανίστηκαν τα τελευταία 20 χρόνια και βρήκαν σχετικά εύκολα αποδοχή από άτομα των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων που διψούσαν για συγκινήσεις στη δυτική κοινωνία (Butler, 1998). Ελάχιστες μελέτες έχουν γίνει για τα κίνητρα αυτών που χρησιμοποιούν αυτά τα μηχανήματα, την ικανοποίηση που προσφέρουν, αλλά και τις επιπτώσεις που έχουν. Συνήθως, όταν εφευρίσκεται ένα νέο μηχανήμα μεταφοράς στην αρχή χρησιμοποιείται για το συγκεκριμένο σκοπό για τον οποίο προοριζόταν, στη συνέχεια χρησιμοποιείται για λόγους αναψυχής, έπειτα οι παραγωγοί αντιλαμβάνονται τη ζήτηση και παράγουν μηχανήματα με αποκλειστικό στόχο το κέρδος, μετά οι διαφημιστές υπερτονίζουν το στοιχείο της έξαψης, το γόητρο της ιδιοκτησίας ενός τέτοιου μηχανήματος και στη συνέχεια το επόμενο βήμα είναι η διοργάνωση αγώνων, η χρησιμοποίηση αυτών των μηχανών μέσα σε εθνικά πάρκα, σε περιστασιακούς και πολυσύχναστους χώρους αναψυχής και αλλού. Υπάρχει δηλαδή ένας ολόκληρος φαύλος κύκλος.

Σύμφωνα με τον Butler (1998 σ. 42) «η τεχνολογία έχει φθάσει πολλές φορές σε αφηρημένα επίπεδα» και έχει μεταμορφωθεί σε πολλές περιπτώσεις από ένα μηχανισμό που εξοικονομεί χρόνο, σχεδιασμένο, για να βελτιώνει την ποσότητα και την ποιότητα, καθώς και την ασφάλεια της παραγωγής σε στοιχείο παιχνιδιού και διασκέδασης". Η χρησιμοποίηση της τεχνολογίας εκτός δρόμων, στην ύπαιθρο αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα.

Πεζοπορία και Ορειβασία. Οι περιπατητές καταστρέφουν μερικές φορές τη βλάστηση, όταν προσπαθούν ν' αποφύγουν τη λάσπη που υπάρχει στο κέντρο του μονοπατιού. Η υπερσυγκέντρωση κόσμου σε μια περιοχή και η αναπόφευκτη υποβάθμιση του περιβάλλοντος ωθεί τους πολίτες στο ν' αναζητήσουν

αναψυχή σε νέες περιοχές οι οποίες όμως σύντομα περιέρχονται στην κατάσταση των παλαιών περιοχών. Οικολογική καταστροφή προκαλείται κυρίως από την υπερβολική προσέλευση σε συγκεκριμένες περιοχές κατά τη διάρκεια του Σαββατοκύριακου (Morton, 1997). Η αναψυχή δεν αποτελεί πάντα μια ήπια δραστηριότητα. Για παράδειγμα η μόλυνση της ατμόσφαιρας προκαλείται από την οδήγηση που γίνεται για αναψυχή. Λόγω της ραγδαίας εξάπλωσης των πόλεων πολλά δάση έχουν καταληφθεί στην πραγματικότητα, αστικά πάρκα και συνεπώς η διαχείριση τους θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της αυτήν τη νέα κατάσταση πραγμάτων.

Όσο τα περιβαλλοντικά προβλήματα αυξάνονται π.χ. επίσκεψη μεγάλου αριθμού επισκεπτών σε ευαίσθητες περιοχές, μηχανήματα αναψυχής σε τέσσερις τροχούς που μπορούν να καταστρέψουν το περιβάλλον κλπ. τόσο η υπαίθρια αναψυχή αρχίζει και αμφισβητείται. Μια ομάδα ανθρώπων που ζει τις συνέπειες της συμπεριφοράς των επισκεπτών σε υπαίθριες περιοχές είναι οι ιδιοκτήτες γης. Όπως συμπέρανε ο Jenkins (1998), υπάρχει μεγάλη αντίσταση, εάν όχι ανοιχτή αντίθεση, στη χρήση ιδιωτικής αγροτικής γης για την αναψυχή του κοινού στην Αυστραλία. Οι πιο δημοφιλείς λόγοι για την άρνηση πρόσβασης είναι η καταστροφή των σπαρτών, η παρενόχληση των κοπαδιών, το μη κλείσιμο της πόλης του αγροκτήματος, τα σκουπίδια, οι βανδαλισμοί στην ατομική ιδιοκτησία και οι πυροβολισμοί. Η πρόσβαση στην υπαίθρο αποτελεί την ευκαιρία απ' όπου θα πρέπει να ξεκινήσουμε, γνωρίζοντας πως οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από τις δραστηριότητες των πεζοπόρων είναι από ελάχιστες έως ανύπαρκτες (Hollenhorst, Schuett, Olson, & Chavez, 1995).

Ποδήλατο βουνού. Όπως αναφέρει η Chavez (1996), τα κυριότερα θέματα που ενδιαφέρουν τη διαχείριση των δασών είναι τα αποτελέσματα της χρήσης των μονοπατιών από αναβατές ορεινού ποδηλάτου στη φύση, οι συγκρούσεις των αναβατών ποδηλάτου βουνού με άλλους επισκέπτες των δασών όπως πεζοπόρους, ορειβάτες, ιππείς κλπ., η ασφάλεια, η χρήση αγριότοπων για ποδηλασία και η απότομη αύξηση της δραστηριότητας.

Αρκετοί διαχειριστές δασών επισημαίνουν ότι η αυξανόμενη χρήση ορεινού ποδηλάτου από επισκέπτες του δάσους προκαλεί ζημιές στη φύση, αλλά δεν μπορούν να διαπιστώσουν, εάν η καταστροφή οφείλεται αποκλειστικά στα ποδήλατα (Chavez, Winter, & Baas, 1993; Chavez, 1996; Tilmant, 1991). Περισσότεροι από τους μισούς υπεύθυνους διαχειριστές των δασών (58%) που συμμετείχαν στην έρευνα της Chavez (1996, σ.27) έχουν διαπιστώσει ζημιές στη φύση, εξαιτίας του ορεινού ποδηλάτου και ανέφεραν ότι «οι συνηθέστεροι τύποι υποβάθμισης των δασών ήταν οι επιπτώσεις πάνω στα μονοπάτια (διάνοιξη, εκοκαφή του χώματος από τις ροδιές, διά-

νοιξη συντομότερων μονοπατιών, απότομες στροφές σε ανηφόρες, καινούργια μονοπάτια αποκλειστικά για ποδηλάτες), επιπτώσεις στο έδαφος (διαβρώσεις εδάφους από το τροχοπεδικό πέδιλο, ομογενοποίηση) και επιπτώσεις από το νερό (ποδηλασία πάνω σε υγρά μονοπάτια, δημιουργία βούρκου, καταστροφές από τα πέλαμα του ελαστικού, καταστροφές σε αποχετευτικές δομές και όχθες κατά τη διάβαση ρυακιών)». Το ένα τρίτο των υπεύθυνων διαχειριστών ανέφεραν συγκρούσεις μεταξύ των ποδηλατών και των πεζοπόρων (37%) ή μεταξύ ποδηλατών και ιππέων (34%) και σε μικρότερο βαθμό μεταξύ των ποδηλατών και των οδηγών αυτοκινήτων / μοτοσυκλετών ή μεταξύ ποδηλατών και ζώων (Chavez, 1996). Εντούτοις, η Υπηρεσία για τα Εθνικά Πάρκα στις Η.Π.Α. δεν επιτρέπει τη χρήση ποδηλάτων πάνω στα μονοπάτια των Εθνικών Πάρκων, αλλά έχει σχεδιάσει μονοπάτια σ' άλλες περιοχές, όπως Εθνικές Περιοχές Αναψυχής και Εθνικούς Ποταμούς (Hollenhorst et al., 1995). Σ' αντίθεση με τους πεζοπόρους-ορειβάτες, οι ποδηλάτες βουνού είναι καλά οργανωμένοι στην προσπάθειά τους να υπερασπίσουν και να προωθήσουν τη δραστηριότητα αναψυχής. Όπως αναφέρουν οι Hollenhorst et al. (1995, σ. 48) «δεδομένης της ισχυρής αντίστασης που προβάλλουν οι οικολόγοι στους ποδηλάτες βουνού, οι ισχυροί οργανωτικοί δεσμοί και η συμμετοχή σε αγώνες μπορούν να ερμηνευθούν σαν μία προσπάθεια από τους λάτρεις του σπορ να υπερασπίσουν και να προωθήσουν τα ενδιαφέροντά τους». Όπως προτείνουν οι Hollenhorst et al (1995), αυτή ακριβώς η τάση για ισχυρούς οργανωτικούς δεσμούς μπορεί να αξιοποιηθεί κατάλληλα, για να συμμετάσχουν οι ποδηλάτες στη διαδικασία διαχείρισης των Εθνικών Πάρκων.

Η διάβρωση του εδάφους αποτελεί ένα θέμα το οποίο ταλανίζει το ορειβατικό ποδήλατο, επειδή επικρατεί η αναπόδεικτη εντύπωση ότι το σπορ αυτό ευθύνεται για το περιβαλλοντικό αυτό πρόβλημα. Παρόλο που όλοι οι διοργανωτές αγώνων συμφωνούν ομόφωνα ότι η διοργάνωση ενός αγώνα συνεπάγεται κάποια καταστροφή του εδάφους, εντούτοις μόνο το 70% εξ αυτών έκαναν προσπάθειες να επισκευάσουν τις καταστροφές Berridge (2000). Μόνο το 57% των διοργανωτών στη Βρετανία συμβουλεύει τις συμμετέχοντες να μην πετούν τα άχρηστα υλικά των ποδηλατών. Επίσης, κανένας από τους διοργανωτές δεν αρνήθηκε ποτέ να πάρει χρήματα από σπόνσορες με βάση την «πράσινη» ηθική. Ο Berridge (2000) συμπέρανε ότι «οι διοργανωτές αγώνων mountain bike λαμβάνουν υπόψη τους περιβαλλοντικούς παράγοντες μέχρι ενός σημείου και το κάνουν αυτό πρωταρχικά με καλή πίστη, για να διατηρήσουν την αξιοπιστία τους και τη μελλοντική χρήση αυτών των περιοχών που χρειάζονται». Σύμφωνα με το συγγραφέα αυτό που λείπει είναι μια πιο ξεκάθαρη οργανωτική δομή που θα καθιστούσε πιο επιτακτική την ανάγκη να ληφθούν υπόψη πε-

ριβαλλοντικοί παράγοντες (Berridge, 2000). Οι ποδηλάτες βουνού σπάνια χρησιμοποιούν κανονικά μονοπάτια και δρόμους, προτιμούν πιο όμορφες διαδρομές μέσα από τα δένδρα, θαμνότοπους και χωράφια, ώστε συχνά καταλήγουν να καταστρέφουν το περιβάλλον (Standeven & DeKnop, 1999). Βέβαια οι ισχυρισμοί των συγγραφέων ισχύουν για χώρες με υγρό κλίμα, όπου οι βροχές μαλακώνουν το έδαφος και οι ροδιές των ποδηλατών μετατρέπουν τα μονοπάτια σε βάλτους. Σε χώρες με ξερό και θερμό κλίμα, όπως η Ελλάδα, ελάχιστες αλλαγές προκαλούνται στα μονοπάτια από τα ποδήλατα. Υπάρχει βεβαίως το ενδεχόμενο της ενόχλησης των πουλιών. Η δυνατότητα χρησιμοποίησης ποδηλατών βουνού στο αυστηρά προστατευόμενο δάσος της Δαδιάς, αλλά έξω από τους πυρήνες, βασίστηκε στην πεποίθηση ότι τα αρπακτικά πουλιά δεν ενοχλούνται από τους ποδηλάτες.

Χιονοδρομία. Σύμφωνα με τον Παπά (2000), το κράτος κατασκευάζει χιονοδρομικά κέντρα χωρίς σοβαρή προκαταρκτική μελέτη του χώρου. Όσοι αντιτίθενται στη δημιουργία αθλητικών κέντρων θεωρούνται εχθροί της χιονοδρομίας. Την τελευταία δεκαετία αυξάνεται συνεχώς ο αριθμός των χιονοδρόμων που επισκέπτονται τα ελληνικά χιονοδρομικά κέντρα. Οι Τζιουβίστα, Κουθούρης και Κώστα (1999) θεωρούν ότι η βελτίωση της παροχής υπηρεσιών από τις διοικήσεις είναι αναγκαία διότι ο ανταγωνισμός μεταξύ των χιονοδρομικών κέντρων συνεχώς μεγαλώνει. Επίσης, ο προγραμματισμός νέων εγκαταστάσεων ή παροχών θα πρέπει να λαμβάνει υπ' όψιν του τις ανάγκες των επισκεπτών χιονοδρόμων για ποιοτικότερες υπηρεσίες. Δυστυχώς, όμως, αυτό δεν αρκεί. Ο προγραμματισμός νέων εγκαταστάσεων ή παροχών θα πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη του τα πορίσματα των περιβαλλοντικών μελετών. Θα πρέπει κάποτε να γίνει έρευνα και στη χώρα μας, για να φανεί εάν οι χιονοδρόμοι επισκέπτες του Σαββατοκύριακου αντιλαμβάνονται τις γενικότερες επιπτώσεις πάνω στο περιβάλλον της κατασκευής νέων χιονοδρομικών κέντρων (π.χ. κόψιμο δένδρων για τη διάνοιξη πίστας) ή της παροχής ποιοτικότερων υπηρεσιών (π.χ. πάρκινγκ, εστιατόρια, καταστήματα) που ενδέχεται ν' αλλοιώσουν τη φυσιογνωμία της περιοχής. Ακόμη και στον τεράστιο ορεινό όγκο των Άλπεων η διαμόρφωση του εδάφους έχει αλλάξει δραματικά εξαιτίας του εντατικοποιημένου τουρισμού με τα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια και τις χιονοδρομικές πίστες (Standeven & De Knop, 1999). Δεν είναι λίγοι αυτοί που επισκέπτονται τα χιονοδρομικά κέντρα αποβλέποντας σε κοσμικές συναντήσεις. Όπως είναι γνωστό με το κόψιμο των δένδρων το έδαφος διαβρώνεται και οι υδροφόροι ορίζοντες μειώνονται, καθώς δεν υπάρχουν δένδρα, για να συγκρατήσουν τα νερά (Standeven & De Knop, 1999). Οι ασφαλτοστρωμένοι δρόμοι προσελκύουν κόσμο, ο οποίος κατά πάγια συνήθεια αφήνει σκου-

πίδια. Ειδικά τις αργίες, η ατμοσφαιρική ρύπανση και η ηχορύπανση συναγωνίζονται τις μεγαλουπόλεις.

Οι Weiss, Gilbert, Petra, και Vanreusel (1998) εξέτασαν τα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν από το μαζικό χιονοδρομικό τουρισμό και το βαθμό οικολογικής αντίληψης μεταξύ διαφορετικών ομάδων του πληθυσμού στην Αυστρία. Όπως βρήκαν οι συγγραφείς, οι ντόπιοι, οι οποίοι εξαρτώνται από τον τουρισμό, έχουν σημαντικά χαμηλότερο βαθμό οικολογικής αντίληψης, τόσο σε σχέση με τους ντόπιους κατοίκους που δεν έχουν επαγγελματική εξάρτηση από τον τουρισμό, όσο και με τους τουρίστες. Οι εξαρτώμενοι από τον τουρισμό ντόπιοι δεν έχουν πρόβλημα να παραδεχθούν την ύπαρξη περιβαλλοντικών προβλημάτων γενικά, αλλά μόλις θίγονται τα προσωπικά τους συμφέροντα από κάποια συγκεκριμένα μέτρα, τότε η στάση τους αλλάζει. Η ίδια τάση υπάρχει και σε πολίτες που δεν κατοικούν σε αλπικές χώρες. Παρόλο που είναι καλά ενημερωμένοι για τα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν από το σκι, εντούτοις δεν είναι διατεθειμένοι να στερηθούν το αγαπημένο τους χόμπι, εξαιτίας αυτών. Το μέλλον της βιομηχανίας του σκι απειλείται από την καταστροφική συμπεριφορά των ντόπιων και τουριστών, ενώ το φαινόμενο του θερμοκηπίου απειλεί να καταστρέψει εντελώς τα χιονοδρομικά κέντρα που βρίσκονται σε χαμηλό ύψος.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν είναι ο υπερβολικός αριθμός αυτοκινήτων, η επέκταση των κτισμένων περιοχών, η κατασκευή, προετοιμασία και χρήση των διαδρομών σκι με το κόψιμο δένδρων και τη μετακίνηση χιλιάδων τόνων γης και βράχων που μπορεί να προκαλέσουν χιονοστιβάδες, η φθορά των λουλουδιών από τη μόλυνση της ατμόσφαιρας, ο εκφοβισμός των ζώων του βουνού, τα απορρίμματα, οι ακαθαρσίες των υπονόμων, η χρήση χημικών για την παραγωγή τεχνητού χιονιού που μολύνει τη βλάστηση και το νερό, η καταστροφή της βλάστησης κάτω από ισοπεδωμένες εκτάσεις χιονιού και η παραγωγή, χρήση και διάθεση των σκι (Standeven & DeKnop, 1999; Ward, Higson and Campbell, 1994; Weiss et al., 1998).

Αγωνιστικός προσανατολισμός. Η σχέση αυτού του αθλήματος με την υπερβολική ανθρώπινη δραστηριότητα μέσα στα δάση, τη χλωρίδα, την πανίδα, τη διοργάνωση μεγάλων διεθνών αθλητικών αγώνων και την ανακύκλωση χρησιμοποιούμενων προϊόντων έχει μεγάλη σημασία. Στον 21^ο αιώνα η διασκέδαση και τα παιχνίδια θα είναι επίσημα η σημαντικότερη δραστηριότητα της ανθρωπότητας (Mosher, 1994). Αυτό σημαίνει ότι ο αριθμός των συμμετεχόντων θ' αυξηθεί ραγδαία. Ο Γεωργόπουλος (1996, σ. 259) επισημαίνει τον κίνδυνο της αλλαγής της φυσιογνωμίας των δασών λόγω των υπερβολικών δραστηριοτήτων αναψυχής μέσα σ' αυτά (ορειβασία, κατασκήνωση, φαγητό κλπ.). Αυτός ο κίνδυνος μπορεί

ν' αποτραπεί μέσω των προληπτικών μέτρων και της εκπαίδευσης των αθλητών. Επίσης, ο αριθμός των συμμετεχόντων στον αγωνιστικό προσανατολισμό μπορεί να ελεγχθεί. Για παράδειγμα, στους πενήτη-μερους αγώνες που έγιναν στη φημισμένη περιοχή Lake District της Βρετανίας το 1998, ο αριθμός των αθλητών περιορίστηκε στους 2000 μόνο, κατά σειρά προτεραιότητας, προκειμένου ν' αποφευχθούν περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την παρουσία τόσο πολλών ανθρώπων σε μια ευαίσθητη περιοχή. Στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης οι διαχειριστές του φυσικού περιβάλλοντος προσπαθούν να περιορίσουν την πρόσβαση στις περιοχές τους σαν μέτρο προφύλαξης ενάντια σε πιθανή περιβαλλοντική καταστροφή. Για τον Parker B. (1998) θα πρέπει να υπάρχει ενθάρρυνση για την πραγματοποίηση αξιολογών αθλητικών δραστηριοτήτων εκτός εάν ενδέχεται να είναι καταστροφικές για το περιβάλλον.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που έχουν σχέση με το άθλημα του προσανατολισμού διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Γι' αυτό, όπως επισημαίνει ο (Parker, 2000), ενώ στη Σκανδιναβία το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στο, εάν ενοχλούνται οι τάρανδοι από τη διοργάνωση μεγάλων αγώνων, στη Βρετανία το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στα πουλιά που έχουν φωλιές στο έδαφος. Τυχόν ζημιά στις φωλιές είναι δύσκολο να διαπιστωθεί πολλές φορές λόγω των κακών καιρικών συνθηκών κατά την διάρκεια αγώνων. Στη Γερμανία οι αθλητές προσανατολισμού κατηγορούνται τόσο από οικολόγους όσο και από κυνηγούς ότι ενοχλούν την άγρια ζωή, αλλά για εντελώς διαφορετικούς λόγους. Στην Αυστραλία το ενδιαφέρον συγκεντρώνεται στο εάν τα παπούτσια των αθλητών καταστρέφουν τα λουλούδια με τη λάσπη. Στην Αμερική το πρόβλημα έγκειται στην ύπαρξη αγρίων ζώων και φυτών όπως ο δηλητηριώδης κισσός. Υπάρχει δηλαδή μια μεγάλη διαφοροποίηση προβλημάτων.

Οι Bader, Fries και Jonsson (1998) συμπέραναν ότι η μικρή ζημιά η οποία προκαλείται από τα πόδια των δρομέων προσανατολισμού θα πρέπει να θεωρηθεί αμελητέα από περιβαλλοντική άποψη. Επίσης, σε περιπτώσεις όπου υπάρχουν κορμοί δένδρων με μεγάλη αξία συντήρησης τότε ολόκληρη η περιοχή μπορεί να μαρκαριστεί με ταινία και να αποκλειστεί από τους δρομείς. Οι δρομείς θα τρέξουν σε άλλες κατευθύνσεις. Επίσης, καμία κατηγορία από βρύα, μύκητες, μανιτάρια κλπ. που είχαν καταγραφεί πριν από τον αγώνα δεν εξαφανίστηκε πάνω από τους κορμούς στην περιοχή που έγινε η έρευνα.

Η ευαισθησία που υπάρχει στο χώρο του αθλήματος φαίνεται από το γεγονός ότι οι σχεδιαστές του πολυπληθέστερου αγωνιστικού γεγονότος στο άθλημα (15000 συμμετοχές κάθε χρόνο στους αγώνες Ο-Ρίνγκεν), απέφυγαν να τοποθετήσουν σημεία ελέγχου σε μια δασική περιοχή, αφού συμβουλευτήκαν πρώτα τη Δασική Υπηρεσία της επαρχίας

(Bader et al., 1998). Η Σουηδική Ομοσπονδία Προσανατολισμού (Bader et al., 1998) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα πόδια των δρομέων προσανατολισμού προκαλούν πολύ μικρές ζημιές πάνω στη βλάστηση κυρίως αισθητικού χαρακτήρα που δεν επηρεάζει τη βιολογική διαφοροποίηση του τόπου, όπου γίνεται ένας αγώνας. Ο Douglas (1990) βρήκε ότι το μεγαλύτερο μέρος της βλάστησης αναζωογονήθηκε μέσα σε τρεις εβδομάδες μετά από έναν μεγάλο αγώνα προσανατολισμού, όπου πήραν μέρος 1200 δρομείς, με την εξαίρεση των υγροτόπων οι οποίοι χρειάστηκαν περισσότερο από έξι μήνες και τα βρύα τα οποία χρειάστηκαν περισσότερο από ένα χρόνο.

Η ευαισθησία του αθλήματος για το περιβάλλον φαίνεται και από το γεγονός ότι, εάν με οποιονδήποτε τρόπο θεωρηθεί ότι το άθλημα καταστρέφει το περιβάλλον, τότε οι διοργανωτές και όσοι ασχολούνται με το άθλημα θα επιμείνουν να γίνουν οι αναγκαίες αλλαγές, για να σταματήσει κάθε καταστροφή. Για παράδειγμα, μέσα στο δάσος υπάρχουν ευαίσθητες περιοχές όπως καλλιεργημένα εδάφη, νέα δάση, ειδικές περιοχές για κυνήγι, μόνο για ορισμένους μήνες το χρόνο, οι οποίες σημειώνονται ως απαγορευμένες περιοχές πάνω στον χάρτη (Laininen, 2000). Κατά τη διάρκεια των αγώνων, οι αγωνιζόμενοι απαγορεύεται να εισέλθουν σ' αυτές τις περιοχές. Ιδιαίτερα μέτρα πρέπει να λαμβάνονται κατά την περίοδο της αναπαραγωγής των πουλιών και των άγριων ζώων.

Το άθλημα του προσανατολισμού είναι φιλικό προς το φυσικό περιβάλλον, όπως αποδεικνύεται από τη, δυστυχώς ελάχιστη, επιστημονική έρευνα πάνω στο θέμα αυτό (British Orienteering Federation, 1991). Είναι αλήθεια ότι ένας αθλητής προσανατολισμού στη Βρετανία μπορεί να παρενοχλήσει ένα πουλί και αυτό να φύγει από τη φωλιά του προσωρινά ή ένα ελάφι να φύγει από την περιοχή του αγώνα και να επιστρέψει αργότερα, αλλά αυτά τα φαινόμενα αποτελούν απλά μια παρενόχληση και όχι καταστροφή (Parker, 2000).

Όλοι οι μεγάλοι διεθνείς αθλητικοί αγώνες έχουν ν' αντιμετωπίσουν σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα όπως μεταφορές, ανακύκλωση σκουπιδιών, κατανάλωση ενέργειας, αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον κ.α. Η Lenskyi (1998) επισημαίνει ότι πολλές αθλητικές εγκαταστάσεις είναι μιας χρήσης (π.χ. διοργάνωση αγώνων σε άγνωστα για την τοπική κοινωνία αθλήματα κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών αγώνων), πολλές διευκολύνσεις προς τα ΜΜΕ με πρόχειρες κατασκευές είναι άχρηστες, δεν παρέχουν τίποτα στην τοπική κοινωνία και για το λόγο αυτό κατεδαφίζονται αμέσως μετά τους αγώνες. Τέτοιες πρακτικές φυσικά είναι αντι-οικολογικές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η κατεδάφιση των πολυδάπανων γηπέδων beach-volley στην παράλια Μπόντι του Σίδνεϋ, αμέσως μετά το τέλος των Ολυμπιακών αγώνων. Αντίθετα, στο άθλημα

του προσανατολισμού δεν απαιτούνται μόνιμες εγκαταστάσεις αφού η φύση υποκαθιστά στην περίπτωση αυτή το αθλητικό στάδιο.

Όπως περιγράφει ο Thor (2000), οι διεθνείς αγώνες O-Ringen που γίνονται κάθε χρόνο και στους οποίους συμμετέχουν περίπου 15000 αθλητές και αθλήτριες στη Σουηδία αποτελούν μοντέλο περιβαλλοντικής πρακτικής για τις αθλητικές οργανώσεις. Για παράδειγμα λαμβάνονται μέτρα για την ανακύκλωση ακόμη και στις παραμάνες με τους αριθμούς στις φανέλες, αξιοποιείται πλήρως όλο το άχρηστο υλικό όπως σωλήνες νερού και χρησιμοποιούνται μέσα μαζικής μεταφοράς και βιοδιασπώμενα σαπουνία και σαμπουάν. Στον Καναδά κάποια από τα πλεονεκτήματα της χρήσης προστατευόμενων περιοχών και Εθνικών πάρκων για αγώνες είναι η ύπαρξη τουαλετών, δοχείων απορριμμάτων, χώρου παρκαρίσματος για τα αυτοκίνητα κ.ά. (Kirk, 2000).

Υπαιθριες δραστηριότητες υδάτων. Όπως επισημαίνουν οι Neale και Nicholson (1999, σ. 80) «στην ιστιοπλοία και το yachting η μόλυνση μπορεί να είναι μεγάλη από τις μηχανές οι οποίες στάζουν καύσιμα, από τη ρίψη αντικειμένων μέσα στο νερό, από μπιγιές που χρησιμοποιούνται για την καθαριότητα του σκάφους και οι οποίες, όπως έχει αποδειχθεί, έχουν σοβαρές επιπτώσεις στη διαδικασία αναπαραγωγής κάποιων ασπόνδυλων στη θάλασσα». Επίσης, ζημιές στη θαλάσσια ζωή επέρχονται από μηχανοκίνητα σκάφη τα οποία κινούνται με μεγάλη ταχύτητα, αλλά και σοβαρά παράπονα εκφράζονται για τον υπερβολικό θόρυβο που προκαλούν τα μηχανοκίνητα σκάφη τα οποία ενοχλούν τους επισκέπτες παραθαλάσσιων ή παραλίμνιων περιοχών (Neale & Nicholson, 1999). Αυτοί που ασχολούνται με την ιστιοσανίδα, τις υποβρύχιες καταδύσεις και το surfing θα πρέπει να προσέχουν τα θαλάσσια κοράλλια τα οποία συχνά ποδοπατούνται ή από τα οποία συχνά αφαιρούνται κομμάτια για σουβενίρ. Στη Βρετανία η ομάδα "Surfers against sewage" έχει διεξάγει μια εκτεταμένη καμπάνια ενάντια στη μόλυνση του περιβάλλοντος, προσπαθώντας να πείσει την κυβέρνηση την τοπική αυτοδιοίκηση και όσες εταιρείες έχουν σχέση με το νερό να λάβουν μέτρα, για να βελτιώσουν την κατάσταση των λυμάτων που χύνονται στα νερά (Neale & Nicholson, 1999). Στο θαλάσσιο σκι με ταχύπλοο όπως αναφέρει ο Λαζαριδής (1999), πολύ συχνά κατά τη διάρκεια των αγώνων η των προπονήσεων υπάρχει διαρροή βενζίνης και λαδιών από τη μηχανή της βάρκας πράγμα το οποίο έχει ως αποτέλεσμα τη ρύπανση των υδάτινων επιφανειών (κυρίως λιμνών, θαλασσών) και του ό,τι υπάρχει μέσα σ' αυτές. Η οδήγηση αγωνιστικών ταχυπλόων με ταχύτητες που κυμαίνονται από 52-58 χλμ/ώρα συμβάλλει στην ηχορύπανση του περιβάλλοντος. Αντίθετα, οι θαλάσσιοι σκιέρ που χρησιμοποιούν το ενσώρματο σκι επιβαρύνουν λιγότερο το περιβάλλον. Στο ενσώρματο σκι η προώθηση

του ασκούμενου δεν γίνεται από ταχύπλοο σκάφος αλλά από περιστροφικό μηχάνημα το οποίο βρίσκεται σε μόνιμη θέση μέσα στο νερό και μετακινεί τον σκιέρ σε κυκλική τροχιά.

Μεμονωμένοι καγιάκερ (εκτός πρακτορείου), σε μικρές ή μεγάλες ομάδες, επισκέπτονται ποτάμια της Δυτικής Ελλάδας (όπως Αώος, Βοϊδομάτης, Άραχθος, Καλαρρύτεκος, Κρικελλοπόταμος) κυρίως την άνοιξη. Κοιμούνται σχεδόν πάντα σ' αυτοκίνητα τους ή σε σκηνές (εκτός κάμπινγκ), φέρνουν τρόφιμα από το εξωτερικό και μαγειρεύουν έξω. Ξοδεύουν ελάχιστα και δεν αγοράζουν σχεδόν τίποτα από τα χωριά. «Αυτός ο κακώς εννοούμενος οικότουρισμός δεν συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος ούτε στην οικονομική τόνωση της τοπικής κοινωνίας. Από την άποψη αυτή δεν είναι οικότουρισμός» (Υπουργείο Ανάπτυξης και Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 2000, σ. 14).

Υπαιθρια αθλήματα στους Ολυμπιακούς Αγώνες και προστασία του περιβάλλοντος

Οι διεθνείς αγώνες μεγάλου βεληνεκούς, όπως οι Ολυμπιακοί αγώνες, μεταμορφώνουν το φυσικό περιβάλλον με δραματικό και μόνιμο τρόπο (Cantelon & Letters, 2000). Οι κίνδυνοι για το περιβάλλον είναι πολύ μεγαλύτεροι στους Χειμερινούς Ολυμπιακούς αγώνες απ' ό,τι στους θερινούς Ολυμπιακούς αγώνες λόγω της φύσης των αγώνων. Οι απαιτήσεις της ΔΟΕ και των άλλων Διεθνών Ομοσπονδιών επιβάλλουν απαιτούν μεγάλες επεμβάσεις στο φυσικό χώρο. Για παράδειγμα όπως αναφέρουν οι Cantelon και Letters (2000, σ. 300): «Οι διεθνείς αγώνες της Σκανδιναβικής χιονοδρομίας η οποία ξεκίνησε από την διάσχιση φυσικών χειμερινών τοπίων τώρα απαιτούν μια συγκεκριμένη κυμαινόμενη διαδρομή, συγκεκριμένη κλίση εδάφους και προσχεδιασμένο εύρος της διαδρομής. Τέτοιες απαιτήσεις αναπόφευκτα συνεπάγονται εκτεταμένες τροποποιήσεις του φυσικού περιβάλλοντος, που όλες γίνονται για να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του ορθολογικοποιημένου και ποσοτικοποιημένου μοντέλου του υψηλού αθλητισμού. Στους Ολυμπιακούς αγώνες του Albertville το 1992 τα αγωνίσματα του bobsleigh, του άλματος με σκι, της Σκανδιναβικής χιονοδρομίας, του διαύλου και των καταβάσεων αναγνωρίστηκαν ως αυτά που επιφέρουν υπερβολική και αδικαιολόγητη καταστροφή της φύσης».

Οι πολλές και έντονες διαμαρτυρίες των περιβαλλοντολόγων και οι αναφορές στον τύπο απορρίφθηκαν από τη ΔΟΕ ως αδικαιολόγητες διαμαρτυρίες και δηλητηριώδεις εκστρατείες των ΜΜΕ. Βεβαίως, η κατάσταση άλλαξε σημαντικά στη συνέχεια και η ΔΟΕ συμμετείχε με το κίνημα για Πράσινους Αγώνες στο Λιλιχάμερ της Νορβηγίας. Αλλά, όπως αναφέρουν οι Cantelon και Letters (2000, σ. 304), «στην προσπάθεια αυτή της αλλαγής η ΔΟΕ

θεώρησε απαραίτητο σε μερικές περιπτώσεις να ξαναγράψει την ιστορία έτσι, ώστε αυτή ως παγκόσμια εξουσία να εμφανισθεί ως ο υποκινητής αυτού του ρεύματος της περιβαλλοντικής ευαισθησίας». Οι Cantelon και Letters (2000) συμπέραναν ότι οι πολυεθνικές εταιρείες όπως είναι η ΔΟΕ, έχουν τη δυνατότητα ν' αλλάζουν με μεγάλη ταχύτητα τη φιλοσοφία τους, όταν νοιώθουν ότι απειλείται η παγκόσμια φήμη τους και η λειτουργία τους. Η πολυεθνική εταιρεία έχει τη δυνατότητα να το κάνει αυτό επειδή δεν στηρίζεται σε νομικούς ή κυβερνητικούς κανονισμούς. Η άποψη των Cantelon και Letters (2000), ότι η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων του Lillehammer (LOOC) δεν ευθύνεται για συστηματικές καθυστερήσεις όσον αφορά την προώθηση περιβαλλοντικών ζητημάτων, φαίνεται να μη συμφωνεί με την άποψη του Lesjo (2000) ότι η LOOC υιοθέτησε τις απόψεις της σαν αποτέλεσμα πολύπλοκων και παρατεταμένων διαπραγματεύσεων.

Όπως συμπέρανε ο Lesjo (2000) η έννοια «Πράσινοι (Ολυμπιακοί) Αγώνες» δεν αποτελούσε συστατικό τμήμα της αρχικής πρότασης υποβολής υποψηφιότητας του Lillehammer, αλλά προέκυψε πολύ αργότερα ως στόχος, μετά από πολύπλοκες και παρατεταμένες διαπραγματεύσεις μεταξύ όλων των ενδιαφερόμενων πλευρών. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις της Νορβηγίας καθώς και το Τμήμα Περιβάλλοντος της επαρχίας όπου θα γίνονταν οι αγώνες δούλεψαν συστηματικά ενάντια στην κατασκευή σταδίου χιονοδρομίας - cross country - για περιβαλλοντικούς λόγους. Η κατασκευή εγκαταστάσεων στα αγωνίσματα των luge και bob sleigh δημιούργησε μεγάλη αναστάτωση, δεδομένου ότι θα ξοδεύονταν υπέρογκα ποσά για κάποια αθλήματα χωρίς απήχηση στην Νορβηγία και χωρίς ελπίδες εκτεταμένης μελλοντικής χρήσης από τους αθλητές (Lesjo, 2000). Η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων της Ατλάντα το 1996 παρά το πολυδιαφημισμένο πράσινο πρόγραμμα της στην πράξη παρουσίασε πολλά προβλήματα, όπως μεγάλη ατμοσφαιρική ρύπανση, κακές συνθήκες ταξιδιού και κακό περιβάλλον Αγώνων. Ο Berridge (2000), αναρωτιέται, εάν υπάρχει συνειδητοποιημένη περιβαλλοντική πρακτική στη διοργάνωση τοπικών αγώνων και όχι μόνο αγώνων υψηλού βεληνεκούς και γενικότερα, καταλήγει στο ότι ο αθλητισμός είναι πολύ πίσω σε σχέση με τον τουρισμό όσον αφορά την καθιέρωση ενός κώδικα περιβαλλοντικής προστασίας (Berridge, 2000).

Συζήτηση

Η δημιουργία δασικών χωριών θα μπορούσε να θεωρηθεί ως διευκόλυνση όσων επιθυμούν να ασχοληθούν με τις υπαίθριες δραστηριότητες εξαιτίας της κακής διαχείρισης του περιβάλλοντος στην Ελλάδα. Με πρωτοβουλία του Υπουργείου Γεωργίας

δημιουργήθηκαν τα δασικά χωριά για την προώθηση της δασικής αναψυχής και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης στα πιο αξιόλογα δασικά συμπλέγματα της Ελλάδας. Σύμφωνα με το Υπουργείο Ανάπτυξης και τον ΕΟΤ (2000, σ. 15), «πρόκειται για μια πρωτοβουλία που επικεντρώνεται στη δημιουργία καταλυμάτων και υποδομών πληροφόρησης του κοινού, αλλά και ήπιας ψυχαγωγίας (εγκαταστάσεις για ήπιες αθλητικές δραστηριότητες, περιπατητικά και ποδηλατικά μονοπάτια, χώροι υπαίθριου γέυματος κλπ.)».

Ανάμεσα στους παράγοντες εκείνους που μπορούν να θεωρηθούν ότι περιγράφουν εν δυνάμει οικοτουριστικούς προορισμούς είναι και η παρθένα φύση με την δυνατότητα δραστηριοποίησης σ' αυτή με παρατήρηση άγριων ζώων, με περίπατους, με σπορ, κλπ. (Υπουργείο Ανάπτυξης και ΕΟΤ, 2000).

Δυστυχώς παρά τις αναμφισβήτητες θετικές επιπτώσεις του περιβάλλοντος πάνω στον ασκούμενο, η ανταπόκριση των ανθρώπων στα προγράμματα και στις υπηρεσίες αναψυχής είναι περιορισμένη. Οι λόγοι της μειωμένης ανταπόκρισης, σύμφωνα με τον Torkildsen (1986), είναι οι εξής: οι σωματικοί, οι διανοητικοί και κοινωνικοί περιορισμοί των ανθρώπων, οι περιορισμένες επιλογές λόγω περιβάλλοντος λόγω δηλαδή οικογένειας, φίλων, κουλτούρας, πόρων, η διάβρωση της αναψυχής λόγω των πολλών υποχρεώσεων των ατόμων ή λόγω του επιβαλλόμενου ελεύθερου χρόνου, χωρίς τα μέσα ή τα κίνητρα για τη χρησιμοποίησή του, ο περιορισμός της επιλογής δραστηριοτήτων σ' αυτές που είναι κοινωνικά αποδεκτές, η διάβρωση του πνεύματος του παιχνιδιού καθώς το παιχνίδι έχει αρχίσει να μοιάζει με δουλειά και είναι πολύ οργανωμένο, οι περιορισμένες ευκαιρίες των περισσότερων ανθρώπων για περιπέτεια και έξαρση. Όπως συμπεραίνει ο συγγραφέας δεν υπάρχουν εντελώς ελεύθερες επιλογές δραστηριοτήτων και γι' αυτό είναι δύσκολη η ολιστική προσέγγιση στις υπηρεσίες αναψυχής.

Υπάρχουν ήπιες και μη ήπιες δραστηριότητες στη φύση. Οι πρώτες αρμόζουν στον οικοτουρισμό ενώ οι δεύτερες όχι. Η κάθε δραστηριότητα όμως, κρίνεται από τον τρόπο που εφαρμόζεται στο συγκεκριμένο τόπο. Δεν υπάρχουν a priori κατάλληλες και μη κατάλληλες δραστηριότητες (Υπουργείο Ανάπτυξης και ΕΟΤ, 2000).

Πρακτικές εφαρμογές και Προτάσεις

Οι Εθνικοί δρυμοί αποτελούν μια σημαντική πηγή ευρέσεως θέσεων εργασίας στις ΗΠΑ, συνεισφέρουν στην ποιότητα ζωής και παρέχουν στις τοπικές κοινωνίες ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι άλλων κοινοτήτων στην προσέλκυση συνταξιούχων και επιχειρήσεων (Morton, 1997). Για τον Morton (1997), η επιβολή εισιτηρίου και κάρτας εισόδου στους Εθνικούς Δρυμούς αποτελεί μια αμφιλεγό-

μενη λύση η οποία πιθανώς απαιτεί και νομοθετική ρύθμιση. Κεντρικός άξονας του προγράμματος «Παρατήρηση της βιοποικιλότητας του Δάσους» της WWF (1998) είναι εκδρομές στο δάσος κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητές πραγματοποιούν μια σειρά από παρατηρήσεις πάνω στο αβιοτικό και βιοτικό (χλωρίδα, πανίδα) περιβάλλον των δασών. Οι εκδρομές αυτές στο δάσος κάλλιστα θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν σε συνδυασμό με υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες.

Η βελτίωση της επικοινωνίας με το κοινό και τους αναβάτες (όπως προσωπική επαφή με τους επισκέπτες, συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων ομάδων σε επιτροπές κ.α.) αποτελεί μια πιο πρόσφατη στρατηγική που χρησιμοποιείται από κάποιους διαχειριστές των δασών για την επίλυση προβλημάτων, όπως οι συγκρούσεις των ποδηλατών βουνού με άλλους επισκέπτες των δασών κτλ. (Chavez, 1996). Επίσης, οι ποδηλάτες ενθαρρύνονται να λαμβάνουν μέτρα ασφάλειας με το ποδήλατο πάνω στα μονοπάτια. Όλες οι Ομοσπονδίες Ποδηλασίας θα έπρεπε να υιοθετήσουν πιο ξεκάθαρες γραπτές αρχές και να βοηθήσουν στη διάδοση αυτών των πληροφοριών και αρχών πιο αποτελεσματικά (Berridge, 2000).

Οι Weiss et al. (1998) απευθύνουν προειδοποίηση σε όσους ασχολούνται με τον τουριστικό τομέα της οικονομίας να λάβουν σοβαρά υπόψη τους τα περιβαλλοντικά προβλήματα που δημιουργούνται από τις δραστηριότητές τους προκειμένου να διασφαλιστούν, αν μη τι άλλο, τα οικονομικά συμφέροντα των χιονοδρομικών περιοχών. Για να αποφευχθούν οι καταστροφές οι οποίες μπορεί να προκληθούν από τα χειμερινά αθλήματα θα πρέπει: 1) να γίνεται χρήση μαζικών μέσων μεταφοράς για τη μετάβαση στους τόπους των ορεινών σπορ, 2) να χρησιμοποιούνται για το σκι οι σηματοδοτημένες περιοχές και ν' αποφεύγονται οι προστατευόμενες και αναδασωμένες περιοχές και 3) ν' αποφεύγονται περιοχές όπου έχει παρατηρηθεί ότι ζουν άγρια ζώα. Η ανθρώπινη παρουσία τα φοβίζει και τα διώχνει από τους τόπους που έμαθαν να ζουν και ν' αναζητούν την τροφή τους. Στο χώρο του θαλασσιού σκι θα ήταν ωφέλιμη η μεγαλύτερη διάδοση του ενσώματου σκι καθώς οι κατασκευαστές των ενσώματων σκι κάνουν συνεχείς προσπάθειες για την τελειοποίηση της λειτουργίας τους και συνεπώς την εξάλειψη των διαφορών τους, όσον αφορά την τεχνική εκτέλεση των διάφορων αγωνισμάτων (Λαζαρίδης, 1999).

Σύμφωνα με τον Αργυριάδη (1996), η περιβαλλοντική νομοθεσία της Ελλάδας είναι αρκετά πλήρης, εκσυγχρονισμένη, ακόμη και πρωτοποριακή σε ορισμένες περιπτώσεις. Αλλά, όπως επισημαίνει ο Αργυριάδης (1996), «το πρόβλημα είναι η μη εφαρμογή της νομοθεσίας είτε αυτό σημαίνει τη μη τήρηση των περιβαλλοντικών όρων και από την άποψη της σωστής καθοδήγησης και του κολασμού των παρανομοούντων και μάλιστα αυτών που παρανο-

μούν ενσυνείδητα και κατ' επανάληψη». Ο Αργυριάδης (1996) προτείνει τη στροφή προς τη λήψη προληπτικών μέτρων και λιγότερο το κυνήγι της καταστολής. Η προστασία του περιβάλλοντος γίνεται ενσυνείδητα και όχι καταναγκαστικά, είναι υπόθεση του καθενός και όχι μόνο της εξουσίας ή των ειδικών. Ο Γιαννακάρας (1996) προτείνει την καθιέρωση διοικητικού προστίμου σε περιπτώσεις περιβαλλοντικών παραβάσεων, τα οποία θα επιβάλλονται και θα εισπράττονται αμέσως, όπως γίνεται και με τις παραβάσεις του ΚΟΚ, έτσι ώστε ν' αποτραπούν οι μεγάλες καθυστερήσεις στην απονομή της Δικαιοσύνης. Επίσης ο Χατζηβασιλειάδης (1996) προτείνει να περιορισθεί η κυκλοφορία των αυτοκινήτων σε τόπους αναψυχής.

Για να αναγνωρισθεί η σπουδαιότητα ενός περιβαλλοντικού προβλήματος από τις τοπικές αρχές, πρέπει το πρόβλημα ν' αναδειχθεί από μία κοινωνική κατηγορία. Έτσι οι τοπικές αρχές θα υποχρεωθούν να αντιδράσουν στο πρόβλημα. Οι διοικούντες ενός συλλόγου ορειβασίας για παράδειγμα είναι σε θέση ν' αναδείξουν ένα περιβαλλοντικό πρόβλημα και να πέσουν αποτελεσματικά προς την κατεύθυνση της επίλυσής του. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα δεν μπορούν να επιλυθούν πάνω στη βάση μιας τεχνοκρατικής λογικής, έχουν ιστορικές ρίζες, συνδέονται με καθημερινές και θεσμικές πρακτικές και έχουν τη βάση τους σ' ένα κατ' εξοχήν συγκρουσιακό πεδίο (Παπαϊωάννου κ.ά, 1998).

Όλες οι διευκολύνσεις προς τους επισκέπτες των εθνικών δρυμών θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτικά σχεδιασμένες (Γεωργόπουλος, 1996). Θα πρέπει να προωθηθεί και να γίνει δεκτός ένας τουριστικός κώδικας ηθικής καθώς και γενικές αρχές για υπεύθυνες ταξιδιωτικές πρακτικές και συμπεριφορές. Η Henderson (2000, σ. 102) συμπεραίνει ότι μια κριτική η οποία βασίζεται σε οικοφιλοσοφικές αντιλήψεις μπορεί να μην αλλάξει τον κόσμο ολόκληρο, αλλά μπορεί ν' αλλάξει τις αντιλήψεις, συνεπώς ν' αυξήσει τη συνειδητότητα και σε τελική ανάλυση να προάγει την αλλαγή.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Απ' όσο είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε δυστυχώς μέχρι σήμερα οι δημοσιευμένες έρευνες σχετικά με την σπουδαιότητα των υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων για την περιβαλλοντική συνείδηση είναι ανύπαρκτες στην Ελλάδα. Αυτό δεν είναι τυχαίο δεδομένου ότι πολύ πρόσφατα οι υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες βρήκαν το δρόμο τους στα προγράμματα σπουδών των ΤΕΦΑΑ ανά την Ελλάδα (γύρω στο 1996). Γενιές ολόκληρες καθηγητών Φυσικής Αγωγής μεγάλωσαν έχοντας άγνοια γι' αυτή την διάσταση της Φυσικής Αγωγής. Μία έρευνα για το θέμα αυτό θα έρθει να καλύψει ένα μεγάλο ερευνητικό κενό. Πόσοι από αυτούς που

ασχολούνται με τα λεγόμενα αθλήματα περιπέτειας είναι ενημερωμένοι για την ευαίσθητη οικολογική ισορροπία και την ομορφιά του περιβάλλοντος διαμέσου του οποίου ταξιδεύουν; Ο αναρχικός νοιάζεται καθόλου για τα φυτά των βουνών; Ο καγιάκερ νοιάζεται καθόλου για τα θαλάσσια πουλιά; Πόσοι από αυτούς που ασχολούνται με τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες αποδέχονται κάποια ευθύνη για το περιβάλλον και είναι προετοιμασμένοι να κάνουν κάποια βήματα προς την προστασία του; Πόσο σημαντικός, κατά την γνώμη των ασκουμένων είναι ο ρόλος της κάθε μία υπαίθριας αθλητικής δραστηριότητας στην ανάπτυξη της περιβαλλοντικής δραστηριότητας; Πώς θα μπορού-

σαμε να μειώσουμε την επίδραση των ασκουμένων, που ήρθαν για να ευχαριστηθούν, πάνω στο ίδιο το φυσικό περιβάλλον; Πώς μπορεί να επιλυθεί η ένταση που υπάρχει μεταξύ της φροντίδας για το περιβάλλον και από την άλλη μεριά της επίδρασης των ασκουμένων πάνω στο φυσικό περιβάλλον; Τι στάση κρατούν όσοι ασχολούνται με τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες αναφορικά σε μικρά και μεγάλα περιβαλλοντικά ζητήματα; Θα μπορούσε να διανεμηθεί ένα ερωτηματολόγιο σε όσους ασχολούνται μ' αυτά τα αθλήματα. Υπάρχουν έγκυρα ερωτηματολόγια τα οποία έχουν δοκιμασθεί σε άλλες κοινωνικές ομάδες.

Σημασία για την Ποιότητα Ζωής

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια μεγάλη εξέλιξη όσον αφορά τις καθημερινές συνήθειες τη διασκέδαση, κ.α., αλλά οι περισσότεροι Έλληνες δεν έχουν την ευκαιρία για την απαραίτητη ποιότητα και ποσότητα υπαίθριας αναψυχής. Η δύναμη της υπαίθριας αναψυχής και των υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων έγκειται στη δυνατότητα της να επεκτείνει την προσωπικότητα των νέων ανθρώπων σε κάθε διάσταση, σωματική, διανοητική, συναισθηματική, κοινωνική και πνευματική. Η παροχή ευκαιριών για υπαίθρια αναψυχή και αθλητισμό στους νέους των αστικών και περιφερειακών περιοχών, όπου υπάρχουν και τα χειρότερα κοινωνικά προβλήματα (π.χ. ανεργία, ναρκωτικά, αλκοολισμός κλπ.) αποτελεί επιτακτική ανάγκη. Όπως είναι γνωστό η επιθυμία για αποδράσεις στη φύση είναι πολύ μεγάλη μεταξύ των κατοίκων των σύγχρονων μεγαλουπόλεων. Η ενασχόληση μ' αυτό το θέμα θα μπορούσε να συμβάλει στη συναίσθηση, κατανόηση και ενδιαφέρον για το φυσικό περιβάλλον μεταξύ εκείνων που ασχολούνται με την περιπέτεια, την εκπαίδευση και την αναψυχή.

Επίλογος

Όσοι ασχολούνται με τις υπαίθριες αθλητικές δραστηριότητες πρέπει να έχουν την ευκαιρία ν' ασκούνται μέσα στη φύση. Από την άλλη μεριά όμως, η αύξηση της συμμετοχής στις υπαίθριες δραστηριότητες έχει οδηγήσει σε σοβαρές επιπτώσεις πάνω στο περιβάλλον. Τόσο οι διοργανωτές όσο και οι συμμετέχοντες σ' εκδηλώσεις υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων πρέπει να συνειδητοποιήσουν ότι αυτή η σχέση μεταξύ υπαίθριων δραστηριοτήτων και φύσης μπορεί να διαταραχθεί. Κάθε παραπέρα καταστροφή της φύσης θα πρέπει να αποφευχθεί.

Βιβλιογραφία

- Αργυριάδης, Γ. (1996). "Νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος". Ομιλία κατά τη διάρκεια της ημερίδας: "Αστρονομία και περιβάλλον", Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με Α.Π.Θ. - Τ.Ε.Ι.Θ. - ΜΕΣΑΕΡ, Ιούνιος 1996, Θεσσαλονίκη.
- Bader, P., Fries, C., & Jonsson, B-G. (1998). Trampling by orienteers on downed spruce logs in a woodland key habitat in Northern Sweden. *Scientific Journal of Orienteering*, 14, 4-12.
- Berridge, G. (2000). Applying the principles of "Green Games". An investigation into the green practices of event organisers. In M. McNamee, C. Jennings & M. Reeves (Eds.), *Just Leisure. Policy, Ethics and Professionalism* (pp. 171-184). U.K.: Leisure Studies Association.
- British Orienteering Federation (1991). The effect of the May 1991 Orienteering Event on the Breeding Community in Brandon Park, Ecosurveys Ltd. Published by BOF, Matlock, U.K.
- Butler, D. (1998). Technological innovation in access to outdoor recreation. *Leisure Studies Association Newsletter*, 50, 42-43.
- Cantelon, H. & Letters, M. (2000). The making of the IOC Environmental Policy as the third dimension of the Olympic Movement. *International Review for the Sociology of Sport*, 35, 294-308.
- Γεωργόπουλος, Α. (1996). *Γη, ένας μικρός και εθνοπλανήτης*. Αθήνα: Gutenberg.
- Chavez, D. (1996). Mountain Biking: Direct, indirect, and bridge Management Styles. *Journal of Park and Recreation Administration*, 14, 21-35.
- Chavez, D.J., Winter, P.L., & Baas, J.M. (1993). Recreational mountain biking: A management per-

- spective. *Journal of Park and Recreation Administration*, 11, 29-36.
- Γιαννακάρας, Δ. (1996). "Η συμβολή της Αστυνομίας στην προστασία του περιβάλλοντος". Ομιλία κατά τη διάρκεια ημερίδας: "Αστυνομία και περιβάλλον", Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με Α.Π.Θ. - Τ.Ε.Ι.Θ. - ΜΕΣΑΕΡ, Ιούνιος 1996, Θεσσαλονίκη.
- ΔΟΕ (1999). Διακήρυξη του Ρίο για τον αθλητισμό και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Εγκριθείσα από την τρίτη Διεθνή Διάσκεψη της ΔΟΕ για τον Αθλητισμό και το περιβάλλον, 23 Οκτωβρίου 1999, Ρίο ντε Τζανέιρο, Βραζιλία.
- Douglas (1989). Assessment of the impact of the November Classic Badge event 1988 on the New Forest, British Ecological Society.
- Eerola, H. (1999). Sport Tourism - A field to be discovered. *Paper presented at the 7th Congress of the European Association for Sport Management*. September 1999, Thessaloniki, Greece.
- Eichberg, H. (1993). New spatial configurations of sport? Experiences from Danish Alternative Planning. *International Review for the Sociology of Sport*, 28, 245-263.
- ΕΟΤ και Υπουργείο Ανάπτυξης (2000). Σχεδιασμός δράσεων πιλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του οικολογικού τουρισμού. Επιχειρησιακό πρόγραμμα Τουρισμός- Πολιτισμός, 200 σελίδες, με τη συνεργασία της WWF - Ελλάς, Αθήνα.
- Ewert, A. (1998). A comparison of Urban-proximate and urban-distant wilderness users on selected variables. *Environmental Management*, 22, 927-935.
- Gibson, H. (1998). Active sport tourism: who participates? *Leisure Studies*, 17, 155-170.
- Hammit, W., & Brown, G. (1984). Functions of Privacy in Wilderness Environments. *Leisure Sciences*, 6, 151-166.
- Henderson, K. (2000). Just Leisure Planning: Ethical fitness, and ecophilosophical perspectives. In M. McNamee, C. Jennings & M. Reeves (Eds.), *Just Leisure. Policy, Ethics and Professionalism* (pp. 93-104). U.K.: Leisure Studies Association.
- Heino, R. (2000). New Sports. What is so punk about snowboarding? *Journal of Sport and Social Issues*, 24, 176-191.
- Hogg, D. (1995, Ιανουάριος). What sort of people are orienteers? *The Australian orienteer*, 6-9.
- Hollenhorst, S., Schuett, M., Olson, D., & Chavez, D. (1995). An examination of the characteristics, preferences and attitudes of Mountain bike users of the National Forests. *Journal of Park and Recreation Administration*, 13, 41-51.
- Humberstone, B. (1998). Re-creation and connections with nature. *International Review for the Sociology of Sport*, 33, 381-392.
- Jackson, E. (1986). Outdoor recreation participation and attitudes to the environment. *Leisure Studies*, 5, 1-23.
- Jenkins, J. (1998). Rural recreation: perspectives on landholder attitudes and public access to private lands. *Leisure Studies Association Newsletter*, 50, 17-23.
- Καλαϊτζίδης, Δ. (1999). Η αναγκαιότητα του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της ΠΙΕΚΠΕ: Φώτα πορείας. *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, 15, 22-23.
- Kirk, C. (2000). Land access and environmental issues- A Canadian perspective. *Scientific Journal of Orienteering*, 5.
- Laininen, E. (2000) Orienteering on nature's term. *Orienteering World*, 1, 17.
- Λαζαρίδης, Δ. (1999). Ενθάρματο σκι, το οικολογικό σκι. *Νέα οικολογία*, 7, 56.
- Lenskyi, H. (1998). Sport and Corporate Environmentalism. The Case of the Sydney 2000 Olympics. *International Review for the Sociology of Sport*, 33, 341-354.
- Lesjo, J. (2000). Lillehammer 1994. Planning, figurations and the «Green» Winter Games. *International Review for the Sociology of Sport*, 35, 282-293.
- Morton, P. (1997) Sustaining recreation resources on the Southern Appalachian National Forests. *Journal of Park and Recreation Administration*, 15, 61-78.
- Neale, G. & Nicholson, T. (1999). The green travel guide. London, U.K.: Earthscan Publications.
- Παπαϊωάννου, Σ., Σερντεδάκης, Ν. & Τσιώλης, Γ. (1998). Κοινωνική-οικολογική συνείδηση και πράξη. Το παράδειγμα των κατοίκων της επαρχίας Κυδωνίας Δυτικής Κρήτης. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 96-97, 133-183.
- Παπός. (2000). Ομιλία κατά τη διάρκεια του 8^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Κομοτηνή.
- Parker, B. (1998 October). Environmental Conference in Assisi, Italy. *Orienteering World*, 16-17.
- Parker, B. (2000). An environmentally-sensitive sport. *Orienteering World*, 1, 8.
- Πατσαντάρας, Ν. (1996). Αλλαγή των αξιών και προπονητική δράση στον αθλητισμό των επιδόσεων-προαθλητισμό. Στο Γ. Σταμίρη (επιμέλεια) *Κοινωνιολογία του Αθλητισμού*, (σσ. 317-342). Αθήνα: Κ. & Ι. Ζερμπίνη.
- Pedersen, K. (1998). Doing feminist ethnography in the wilderness around my hometown. *International Review for the Sociology of Sport*, 33, 393-402.
- Putnam, R. (1989). Sport and Recreation in the countryside - adventure activities. In *Recreation and Management Wembley Conference Center*. The Sports Council's National Seminar and Exhibition. Published by the Sports Council.
- Seagrave, J. (2000). Sport as an escape. *Journal of Sport and Social Issues*, 24, 61-77.
- Standeven, J. & DeKnop, P. (1999). *Sport Tourism*. Champaign IL: Human Kinetics.
- Ταμουτσέλη, Κ. (1998). Αστικό πράσινο και Περι-

- βαλλοντική Ευαισθητοποίηση . *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Τ. 13-14, σ. 19-21.
- Thor, C. (2000). Environmental work at the Swedish O-Ringen continues. *Orienteering World*, 1, 12-13.
- Tilmant, J. T. (1991). Mountain bike use within National Parks: a report on a 1990 survey. Unpublished paper.
- Torkildsen, G. (1986). Leisure and recreation management. London: E. & F. N. Spon.
- Υπουργείο Ανάπτυξης και Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (2000). Σχεδιασμός Δράσεων πλοτικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη του Οικολογικού Τουρισμού. Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Τουρισμός - Πολιτισμός». Η μελέτη ανατέθηκε από τον ΕΟΤ στο Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση -WWF Ελλάς
- Vanhatalo, N. (2000). WWF Finland accepted the orienteers' "gift to the earth". *Orienteering World*, 1, 16.
- Ward, J., Higson, P., & Champbell, W. (1994). Advanced leisure and tourism. Cheltenham, Great Britain: Stanley Thornes.
- Weiss, O., Gilbert, N., Petra, H., & Vanreusel, B. (1998). *International Review for the Sociology of Sport*, 33, 367-380.
- Wight, P. (1993 Winter). Ecotourism: Ethics or Eco-sell? *Journal of Travel research*, pp. 3-9.
- WWF (1998). *Τα δάση γύρω από τη Μεσόγειο*. Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αθήνα.
- Χατζηβασιλειάδης, Γ. (1996). "Οδική κυκλοφορία και περιβάλλον". Ομιλία κατά τη διάρκεια ημερίδας με θέμα "Αστυνομία και περιβάλλον" που διοργάνωσε η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με Α.Π.Θ. - Τ.Ε.Ι.Θ. - ΜΕΣΑΕΡ, Ιούνιος 1996, Θεσσαλονίκη.

